

מיפוי בהלכה - כיתה ו

מה כאיפוי?

- מיפוי התכנים בהתאם למוקדי הלמידה
- הצעות לפעילויות וחומרי עזר חדשים

בחודש זה נלמדים הנושאים הבאים:

נושא א: נרות שבת

[למיפוי התכנים לחצו כאן >>](#)

[להצעה לפעילות לחצו כאן >>](#)

נושא ב: המשך דיני תפילות שבת (שחרית, מנחה, דיני טעות בתפילה; התפלל תפילת חול בשבת; הכרות עם תפילת 'שלום עליכם');

[למיפוי התכנים לחצו כאן >>](#)

[להצעה לפעילות לחצו כאן >>](#)

נושא ג: מלאכות בשבת - קושר מתיר

[למיפוי התכנים לחצו כאן >>](#)

[להצעה לפעילות לחצו כאן >>](#)

נושא ד: מלאכות בשבת - המוציא מרשות לרשות

[למיפוי התכנים לחצו כאן >>](#)

[להצעה לפעילות לחצו כאן >>](#)

הערות:

- מיפוי זה מתייחס לספר 'הלכות והליכות' חלק ב.
- לפי התכנון סיימנו את הנושאים של מבחן הבוגר מלבד הנושאים הקשורים לפורים ולפסח שיילמדו בסמוך לחגים אלו. המבחן יתקיים ביום שלישי כ"ה ניסן. בהכנות למבחן יש להתייחס לקבצי התאמה לקיצור שולחן ערוך מקור חיים, רשימת המושגים שיש ללמד למבחן מרוכזת בקובץ מושגים למבחן.
- הנושאים הנלמדים בחודש זה אינם נכללים במבחן הבוגר. הנושאים המסומנים ב# הם נושאי העשרה.

נושא א: נרות שבת

מקורות: הלכות והליכות חלק ב, הלכות שבת, פרק ב

מיפוי התכנים בהתאם למוקדי הלמידה

הערה כללית:

בהלכות הדלקת נרות בולט מרכיב המנהגים השונים בהדלקה. חשוב לתת בכיתה מקום לכלל המנהגים של העדות השונות, להפנות את הבנות לשאול בבית על המנהגים שלהם ולשתף בכיתה, וכך לחזק את הקשר בין בית הספר לבית, ולבסס את שמירת ההלכה מתוך חיבור ורלוונטיות.

1. מקור המצווה (הישג 1)

הקדמה לפרק ב' - תקנת חכמים

2. מושגים:

מושגי תוכן

- **נרות שבת** - תיקנו חכמים שלפני כניסת השבת מדליקים נרות כדי לכבד ולענג את השבת. על הנרות מברכים ברכה מיוחדת. מצוות ההדלקה מוטלת על כולם אך במיוחד מחויבות בה הנשים עונג שבת מצווה לענג את השבת בדברים הגורמים להנאה ותענוג רוחני וגשמי בשבת. כגון: מאכלים ערבים וכדומה.
- **כבוד שבת** - מצווה לכבד את השבת בדברים המביעים כבוד ויוקר כגון: לבוש חגיגי, פרישת מפוח על השולחן וכדומה.
- **עונג שבת** - מצווה לענג את השבת בדברים הגורמים להנאה ותענוג רוחני וגשמי בשבת. כגון: מאכלים ערבים וכדומה.
- **עובר לעשייתן** - בברכת המצוות יש לברך ומיד לאחר מכן לעשות את המצווה. למרות זאת, בהדלקת נרות יש להדליק ואחר כך לברך כיוון שבברכה מקבלים את השבת ולאחר קבלתה אסור להדליק נרות.

מושגי בסיס

- תקנת חכמים, אונס, ברכה לבטלה, חשש, שעת הדחק, פלג המנחה, שקיעת החמה, מנהג - ראו אלפון מושגים

3. גדרי ההלכה:

מי?

סעיף א':

כולם חייבים, אך הנשים מוזהרות עליה יותר. *מנהג חב"ד: גם בנות מגיל 3.

הטעמים:

- א. הנשים מצויות יותר בבית.
ב. תיקון לחטא עץ הדעת שהאשה החטיאה את אדם הראשון וכיבתה את נרו של עולם (גרמה למיתתו של האדם)

סעיף ב:

הגברים צריכים לסייע
מנהג חב"ד: הסיוע הוא בהגשת הנרות או הגפרורים

סעיף טז:

אם רואה הבעל שהאשה מתאחרת להגיע הביתה - מצווה גדולה שידליק הוא.

מקרים מיוחדים - סעיפים ג-ד

סעיף ה

מקרה	דין	
כאשר גברים מתאחרים ויש להם חצר מיוחדת בתוך הבית	קונים נרות בשותפות ואחד מהם מדליק בברכה ויכוון להוציא את כולם ידי חובה	

סעיף ו

מקרה	דעה	דין	טעם
כאשר נשים נמצאות בבית אחת	קיצור שולחן ערוך ורבים מהספרדים	כל אחת תדליק בעצמה בברכה	ככל שמתווסף אור יש יותר שמחה
		להזהר שכל אחת תדליק בפמוט נפרד	
	מנהג הספרדים	אחת תברך ותוציא את כולן	חשש ברכה לבטלה

אופן?

-במה מדליקים?

סעיפים ז-ט:

יש נוהגים להדליק בשמן, מנהג חב"ד להדליק בנרות.
יש להדר ולקנות נרות יפים וגדולים - שיספיקו לדלוק לפחות עד לאחר סעודת שבת

-כמה?

סעיף י'

- אשה נשואה- שתי נרות (בשעת הדחק די בנר אחד). אשה לא נשואה - נר אחד
- מצווה להרבות בנרות. (מנהג חב"ד ועוד קהילות): להדליק בנוסף גם נר עבור כל אחד מבני המשפחה.

סעיף יא':

מקרה- אשה ששכחה להדליק נרות

מקרה משנה: שכחה פעם אחת
הדין: צריכה להוסיף, כל ימיה, נר אחד נוסף על מספר הנרות הקבוע שהיא רגילה.

מקרה משנה: שכחה כמה פעמים
הדין: יש להוסיף נר נוסף עבור כל פעם.
הטעם: כדי שיהיה סימן ותזכורת להזהר מכאן ולהבא.

מקרה משנה: לא הדליקה מחמת אונס (שלא היתה אפשרות להדליק)
הדין: אינה צריכה להוסיף

-היכן?

<< סעיפים יב- יג

סעיף יב

מקרה	דין	טעם
	יש להדליק את הנרות במקום האכילה	כדי שיהיה ניכר שמדליקים לכבוד שבת
	אין להדליק את הנרות במקום אחד ולהניחם אחר כך במקום אחר	
<i>בשעת הדחק אם האשה חולה ואינה יכולה ללכת לשולחן</i>	אפשר להדליק במקום אחד ולהעביר אחר כך למקום אחר	מפני שכל הבית נחשב למקום הראוי לנרות

סעיף טו- טז:

ההכנות לפני ההדלקה: נשים נוהגות להתרחץ וללבוש בגדי שבת לפני ההדלקה, אך אם עלולה להתאחר בהדלקת נרות תדליק בבגדי חול.

סעיפים יז'- יח':

תפילת מנחה: האשה צריכה להתפלל תפילת מנחה של חול (יום שישי) לפני ההדלקה, כי בהדלקת נרות היא מקבלת על עצמה את השבת ולא יכולה להתפלל אח"כ תפילה של חול.

בדיעבד: אם לא התפללה מנחה לפני ההדלקה-

הדין: יש פוסקים: שתתפלל פעמיים שמונה עשרה של ערבית

יש פוסקים: שתתפלל מנחה של חול אחרי ההדלקה.

מנהג הספרדים: ניתן לעשות תנאי פעם אחת בשנה שאינה מקבלת שבת בזמן הדלקת נרות אלא יותר מאוחר- ואז תוכל להתפלל תפילת מנחה של חול לאחר ההדלקה.

סעיף יט

נתינת צדקה: נוהגים לתת צדקה לפני ההדלקה. חשוב להזהר לא לטלטל את קופת הצדקה לאחר ההדלקה.

סעיף כ'

הברכה:

- **בשבת:** "אשר קידשנו במצוותיו וציוונו להדליק נר של שבת קודש" (יש קהילות שלא מוסיפים את המילה קודש)
- **ביום טוב:** "להדליק נר של יום טוב"
- **ביום כיפורים:** "להדליק נר של יום הכיפורים"
- **בראש השנה:** יש מברכים: "להדליק נר של יום טוב"
- **מנהג חב"ד:** להדליק נר של יום הזכרון
- **יום טוב שחל בשבת:** להדליק נר של שבת ושל יום טוב.

סעיף כא

סדר ההדלקה:

- מדליקים ואחר כך מברכים בשונה משאר המצוות שבהן הברכות קודמות לעשייה- "עובר לעשייתן" כיוון שבברכה מקבלים את השבת ולאחר קבלתה אסור להדליק נרות.

- ולכן יש לכסות את העיניים בשעת הברכה, כדי שלא תראה את הנרות בשעה שמברכת, ולאחר הברכה כשמסירה את ידיה ורואה את הנרות נחשב כאילו ברכה קודם ההדלקה- הברכה עובר לעשייתה.
- יש שינויי מנהגים בין העדות השונות: רבים מבני ספרד- מדליקים ואחר כך מברכים.
- הבת מדליקה לפני האמא.
- ראוי להתפלל בזמן הדלקת נרות על נחת יהודי - חסידי מהילדים.

סעיף יג

מקרה: נר שהיה צולק מערב שבת או שהוצאק לפני 'פאג האנחה' שלא ניכר שהוצאק לכבוד שבת.

דין: יש לכבותו ולהדליקו שוב לכבוד שבת
טעם: כדי שיהיה ניכר שמדליקו לכבוד שבת.

סעיף יד

זמן מה לפני שקיעת החמה.

בחו"ל: לכל הפחות 18 דקות

בארץ: לכל הפחות 22 דקות.

חשוב להקפיד על הזמנים המפורטים בלוח שנה.

4. יישום ההלכה

מקרים/ אירועים הקשורים להלכות השונות. נקשר בין המקרה להלכה המתאימה ונראה כיצד ניתן ליישמה.

ראו גם הפעלה ליישום - הדגמה לאירועים. **ליצור לינק להפעלה**

התל' יצלמו את שולחן השבת בבתייהם (לפני כניסת שבת) ונבדוק מהם המנהגים השונים בהדלקת נרות הנהוגים במשפחותיהם.

5. ערך

תיקון ראוי לחטא - "חושך" הוא ע"י תוספת של "אור" וקדושה.

(בהתאם לטעם של מצוות הדלקת נרות- שבא כתיקון למעשה של חוה שגרמה לחטא עץ הדעת

ולנימוק לתקנה של הרבי שגם בנות ידליקו נרות, שכשחושך הגלות מתגבר יש להוסיף אור)

הסתעפויות:

בחיי היום יום, ניתן להביא דוגמאות להתמודדות עם מצבי מצוקה, לחץ, דאגה וכו' - באמצעות הוספת אור - עשייה חיובית ולא שקיעה בקושי או ניתוח הקושי.

ראו בהמשך הפעלה להפנמת הערך.

הצעות לפעילויות

1. סיכום הערך

א. חברו פרסומת הקוראת לנשים ובנות להדליק נרות שבת. על הפרסומת להתייחס לפרטים הכלולים בנושאים הבאים:

א. הטעמים להדלקת נרות שבת וסגולתם

ב. הטעם להדלקת הנרות על ידי האשה

ב. חברו עלון פרסומי לנרות שבת העלון יכלול את הפרטים הבאים:

הסיבה להדלקת נרות וסגולות נרות השבת, מדיני המצווה.

הערה: אם הזמן מאפשר, ניתן לבקש מהתלמידים לקשט את הפרסומת/ עלון. ניתן גם להכריז על תחרות הפרסומת המשכנעת והיפה ביותר. כן ניתן להציג בכיתה או בבית"ס שולחן ובו תערוכת פרסומות.

2. יישום ההלכה

ג. לפניכם קטע יומן של רחל- ילדה שהדליקה לראשונה נרות שבת .

קראו אותו. סמנו את הדינים הכתובים ביומן וכתבו מעל כל דין לאיזה סעיף הוא קשור)

משימת אתגר

הוסיפו ליומן קטעים נוספים בהם תשלבו דינים נוספים.

יומני היקר!

כבר יום שלם לא יכולתי לכתוב לך, שכן, אין אני נוהגת לכתוב בשבת. ספרתי לך שקניתי בחנות הסמוכה חבילה המכילה חמש נרות בדיוק כמניין הנרות לו הזדקקתי: נר אחד עבורי ו-4 נרות עבור אימא. -כמספר בני הבית: אבא אמא, אני ויצחק. בחרתי נרות שבכוחם לדלוך לפחות עד לאחר הסעודה והנחתי אותם בארון במקום שמור. סוף סוף הגיע הרגע שכה ציפיתי לו..הדלקת נרות שבת.. היה זה כ- 18 דקות לפני שקיעת החמה [הפעם לא הסתכנתי כי כפי שספרתי לך, בשבת שעברה לא עלה בידי להדליק נרות שבת משום שרק לאחר שקיעת החמה נזכרתי שעלי להדליק], בידיים רועדות ניגשתי לקיים את המצווה בפעם

הראשונה [כמובן לא לפני שהפרשתי מספר מטבעות לצדקה].

לבושה בבגדים חגיגיים ניגשתי לשלחן השבת שם היו מונחים הנרות במגש כסף מיוחד. הצתי את הגפרור הדלקתי בו את הנר והנחתי לו ליכבות מעצמו. הנפתי ידי סביבו 3 פעמים שמתי ידי על עיני וברכתי בהתרגשות את הברכה. כמובן שגם ניצלתי עת רצון זה לבקשת משאלות שונות והייתה לי תחושה שה' שומע לתפילתי.

כשהסרתי את ידי מהנרות הבטתי באור הנרות שהפיצו קדושה מיוחדת בשלחן השבת וברכתי את בני משפחתי בברכת "שבת שלום". הרגשתי באווירה המרוממת המתחילה לאפוף את הבית. אימי פנתה אחרי להדליק את ארבעת הנרות שעמדו על מגש הכסף וציפו להדלקתה. הנרות שהדליקה אמא הוסיפו אור מיוחד שהתפשט והקרין על פני הבית כולו וחדר אף לנשמותינו. לא יאמן, בבת אחת עברנו מעולם החולין לעולם של קדושה. ברגע אחד נעצרה המולת חיי היום יום ונכנסנו תחת כנפיה של השבת...

קשה לתאר את הרגשת ההתעלות הרוחנית של אותם רגעים..עתה אני כבר מחכה להדלקת הנרות הבאה....

המשך דיני תפילות שבת

(שחרית, מנחה, דיני טעות בתפילה; התפלל תפילת חול בשבת;
הכרות עם תפילת 'שלום עליכם').

מקורות: (פרק ג, יג; יט-כד; כח-כט)

מיפוי התכנים בהתאם למוקדי הלמידה

1. מושגים

הערה: מושגים המסומנים ב* נלמדו בנושאים הקודמים בחודש זה.

מושגי תוכן:

- עונג שבת*,
- ברכות אמצעיות בתפילת העמידה
- בתפילת שמונה עשרה: שלוש-עשרה ברכות של בקשה ותפילה שבהם מבקש המתפלל מבורא העולם את בקשותיו.
- בתפילת שבע: תפילה הנאמרת בשבת וימים טובים (חוץ ממוסף של ראש השנה שבה יש 3 ברכות אמצעיות) הברכה האמצעית עוסקת בקדושת היום, בה מציינים את יחודו של היום. בתפילת שבע אין מברכים את ברכות הבקשה.

מושגי בסיס:

- הפסק, (ראו אלפון מושגים)

2. גודרי ההלכה:

סעיף יג

תפילת שחרית

מתי?

מקרה: שחרית כשבת בבוקר

דין : נוהגים לבוא לבית הכנסת מאוחר יותר מימות החול

דין: צריך להזהר שלא יעבור זמן קריאת שמע ותפילה

טעם: מפני שהשנה היא עונג שבת

הערה: חשוב לקרוא את מדור 'הליכות ומנהגים' סעיפים 1-3 העוסקים בעבודת התפילה בשבת.

סעיפים יט-כה

תפילת מנחה

אופן?

סדר תפילת מנחה

הערה: חשוב לפתוח את הסידור בתפילת מנחה לשבת ולראות את סדר התפילה והפסוקים הנאמרים מתוך הסידור.

מקרה	תת מקרה	דעה	דין	טעם
בתפילת מנחה			בתורה קוראים	
לפני קריאת התורה			אומרים את הפס' 'ואני תפילתי'	להודות ליוצרנו שאנו לא ככל האומות, למרות שאוכלים ושותים- אפילו הריקנים שבנו באים לשמוע קריאת התורה.
	במקום שאין ספר תורה		אומרים מיד לאחר 'ובא לציון' לפני הקדיש של תפילת העמידה	מפני שאין להפסיק בין הקדיש לתפילה
	ביום טוב		אין אומרים את הפס' 'ואני תפילתי'	מפני שלא קוראים בתורה
לפני תפילת הלחש			אומרים חצי קדיש	
לאחר תפילת השילוח			אומרים שלושה פסוקים: 'צדקתך צדק..'	מפני שזהו כעין צידוק הדין על שלושה צדיקים שנפטרו בזמן מנחה של שבת: יוסף הצדיק; משה רבנו ודוד המלך.
	אם הוא יום שאין אומרים בו תחנון בימות החול (כמו חודש ניסן)		אין אומרים 'צדקתך צדק'	
לאחר מנחה-		קיצור שולחן ערוך	בשבתות שבין פסח לעצרת -אומרים פרקי אבות פרק אחד בכל שבת	
		מנהג חב"ד והאשכנזים	אומרים פרקי אבות בכל שבתות הקיץ החל מעצרת ועד ראש השנה	

סעיפים כח-כט:

דיני טעות בתפילה: התפלל בשבת תפילת חול

בהלכות טעות בין תפילת חול לשבת יש הרבה פרטים. הבנת העקרונות תסייע להבנת פרטי ההלכה:

- אם מתחיל בברכה מסוימת- אסור להפסיק באמצע אלא צריך לסיימה ואז לומר ברכה אחרת. (לן אם התחיל ברכה של תפילת חול - צריך לסיים אותה ואז לומר את הברכה של תפילת שבת)
- אם ההתחלה **קשורה** גם לברכה של שבת- ניתן להמשיך ולסיים את הברכה של שבת. (ברכת אתה חונן מתחילה במילה 'אתה' וכן הברכה האמצעית של תפילות ערבית ומנחה בשבת מתחילות במילה 'אתה', ולכן אם מתחיל לומר 'אתה' ונזכר ששבת היום- ממשיך את ברכת שבת).

איך?

מתי?

מקרה	תת מקרה	דין	טעם
טעה בברכות האמצעיות	התחיל לומר רק את המילה הראשונה של ברכת החול ונזכר שהוא בשבת	צריך לגמור את הברכה ורק אחר כך לומר את הברכה האמצעית של שבת	
	טעה ואמר את המילה 'אתה' בברכת 'אתה' חונן בתפילות ערבית ומנחה	לא יגמור את ברכת החול אלא ימשיך את הברכה האמצעית של שבת	מפני שגם תפילות ערבית ומנחה בשבת מתחילות במילה 'אתה' (אתה קידשת, אתה אחד)
	טעה ואמר את המילה 'אתה' בברכת 'אתה' חונן בתפילת שחרית	יסיים את ברכת אתה חונן	מפני שהברכה האמצעית בתפילת שחרית מתחילה במילה 'ישמח'
	אם בתפילת שחרית ידע ששבת אך טעה ואמר 'אתה' כי החליף בין ההתחלות של תפילות שבת	אומר מיד 'ישמח משה'	הטעות לא היתה בין תפילת חול לשבת אלא בין תפילות שבת עצמן

יישום ההלכה

3.

- יש לפתוח את הסידור ולראות את סדר התפילה מתוכו.
- יש לתאר סיטואציות שונות שבהן טעו בתפילה ולראות מהו הדין בכל מקרה.
- נכון לשוחח על תפילה בבית הכנסת בשבת ולהבהיר פרטים חשובים בקשר לקטעים הנאמרים בחזרצ הש"ץ, איך מתנהגים בקריאת התורה ועוד.

4. ערכים

בנושא זה נדגיש את המנוחה בשבת שהיא לא רק שביתה ממלאכה אלא יש להיות במצב 'שכל מלאכתך עשויה', מעל לטרדות העולם ולכן בשבת אין צורך בבקשה ובהתעסקות בדאגות חול. עצם השביתה והחיבור לה' היא מקור הברכה לכל השבוע.

בהלכות תפילה הדבר בולט:

- **אין מקום לבקשות בשבת -** לכן בניגוד ליום חול הברכה האמצעית בשבת איננה של בקשות אלא עוסקת במהות יום השבת כמנוחה וקדושה (כדאי לקרוא את התפילה ולהבין את המשמעות)
- במקרה שהאדם טעה והתפלל תפילת העמידה של חול בשבת (כלומר הזכיר בקשות בזמן המנוחה מבקשות ודאגות):

*אין מקום להזכיר בקשות ולכן אם שכחנו יש לחזור ולהתפלל שוב. (אולם אם התחלנו ברכה צריך לסיים אותה כדי לא להפסיק באמצע ברכה)

*נשתדל להימנע מלהזכיר בקשות בתפילה ולכן במקרה שאיננו מוחלט - מכוונת ההלכה את האדם להמשיך את ברכת שבת ולא לסיים את ברכת הבקשה של יום חול:

לדוגמה:

- בתפילות ערבית ומנחה אם התחיל לומר 'אתה' ובכוונתו התבלבל ורצה לברך את הברכה 'אתה חונן' מתפילת החול. בתחילת הברכה המילה 'אתה' יכולה להתפרש גם כתחילה של הברכה 'אתה קידשת/ אתה אחד- ולא 'אתה חונן- אז אין צורך לסיים את ברכת 'אתה חונן' אלא ממשיכים להתפלל את הברכה האמצעית של שבת.
- בתפילת שחרית תחילת הברכה האמצעית היא המילה 'ישמח' ולכן אם מתחיל לומר 'אתה' לכאורה אינו יכול להמשיך את ברכת שבת ועליו לסיים את ברכת אתה חונן. כאן ההלכה נותנת אפשרות להמשיך את ברכת שבת במקרה שלא שכח ששבת היום.

כלומר:

אם התבלבל וחשב שהיום זהו יום חול והתחיל לומר את המילה 'אתה'- ההנחה היא שהתכוון לברכת 'אתה חונן'- ימשיך ויסיים אתה חונן ואז יפנה לתפילת שבת.

אם לא שכח ששבת היום ההנחה היא שכנראה התבלבל בין תפילות שבת עצמן, ולכן יכול להמשיך את הברכה האמצעית של תפילת השבת.

הצעה לפעילות

הצעה לפעילויות בנושא 'שלום עליכם'

הערה: יש להסביר לתלמידים, ש"פיוט" הוא שיר קודש שנכנס לסידור התפילה. ישנם פיוטים שנכנסו רק לחלק מהסידורים ולא התקבלו בכל נוסחי הסידור הקיימים. אולם פיוט זה נכנס לכל הסידורים לכן הוא מוכר ומושר בכל בתי ישראל. המורה תפנה את התלמידים לשמו של הפיוט: "שלום עליכם" ותשאל במה שמו דומה לטעמי הדלקת הנרות? (הנרות מביאים שלום). התלמידים ישערו לפי שם הפיוט מהו תוכנו ולאחר הקריאה יגלו מוטיבים משותפים- המלאכים שמגיעים לברך את הבית ולהשכין שלום. לפניכם הפיוט "שלום עליכם" אותו שרים בערב שבת לאחר החזרה מבית הכנסת עוד לפני התחלת הסעודה קראו אותו ומלאו את המשימות שאחריו.

הערה למורה: בסוף כל משימה כתובה התשובה בקו תחתי

**"שלום עליכם מלאכי השרת מלאכי עליון ממלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא[ג' פעמים]
בואכם לשלום מלאכי השלום מלאכי עליון ממלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא[ג' פעמים]
ברכוני לשלום מלאכי השלום מלאכי עליון ממלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא[ג' פעמים]
צאתכם לשלום מלאכי השלום מלאכי עליון ממלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא[ג' פעמים]"**

תבנית הפיוט

משימה מס' 1.

- א. צבעו את המשפטים החוזרים בפיוט בצבע זהה.
- ב. צבעו בצבע אחר את כל אחת מהמילים שנותרו!
- ג. מהו המשפט החוזר? (שלום מלאכי השלום מלאכי עליון ממלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא).

הערה: אומנם תחילת השורה הראשונה יוצאת דופן קצת (מלאכי השרת). "ומקלקלת" מעט את מוטיב החזרה. אך ניתן לא להתייחס לשוני זה. משום שהחזרה בשאר השורות בולטת במיוחד.

- ד. מהן המילים שמשתנות? (שלום, בואכם, ברכוני, צאתכם).
- ה. מה מקומן של המילים המשתנות בפיוט? (מילה ראשונה בכל טור)

תוכן הפיוט

משימה מס' 2 -

- א. אל מי אנו פונים בפיוט זה? אל המלאכים.
- ב. מצאו בפיוט שלושה כינויים בהם הם מכונים: מלאכי השרת, מלאכי השלום, מלאכי עליון.

מה עומד מאחורי הפיוט?

קראו את המקור שלפניכם והשיבו על השאלות המופיעות אחריו.

"שני מלאכי השרת מלווין לו לאדם בע"ש מבית הכנסת לביתו, אחד טוב ואחד רע, וכשבא לביתו ומצא נר דלוק ושלחן ערוך ומיטתו מוצעת* [כסא מסודר] מלאך טוב אומר יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך, ומלאך רע עונה אמן בעל כרחו. ואם לאו- מלאך רע אומר יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך, ומלאך טוב עונה אמן בעל כרחו" [גמרא שבת קיט,ב]

***הערה:** יש להסביר שבתקופת התלמוד בו נכתב המדרש המילה: "מיטה"- פירושה כסא.

משימה מס' 3

השלימו את דברי המלאכים:

נמצא נר דלוק, שלחן ערוך ומיטה מוצעת
מלאך רע: (יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך)
מלאך טוב: (עונה אמן.)
2. לא נמצא נר דלוק שלחן ערות ומיטה מוצעת
מלאך טוב אומר: יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך
ומלאך רע עונה אמן.-
להדלקת נרות יש השפעה על ברכת המלאכים. בואו נשתדל להכין את הבית כראוי לכבוד השבת, שנוכל לזכות לברכה מהמלאך הטוב והרע ייאלץ לענות אמן

משימה מס' 4

נסו להסביר את משמעות סדר הופעתן של המילים השונות הפותחות כל שורה [אותן הדגשתם בצבע], על סמך המתואר במדרש!
שלום עליכם- מקדמים בשלום את בוא המלאכים בכניסתם לבית.
בואכם לשלום- מקדמים את בוא המלאכים עם בואם לתוך הבית.
ברכוני לשלום- מבקשים מהמלאכים שיראו את הדברים הטובים בבית ויברכו אותו שכן יהיה גם לשבת הבאה.
צאתכם לשלום- בגמר ביקור המלאכים כאשר סיימו שליחותם מברכים אותם בצאתם.

משימה מס' 5

כיתה ה' מכינה מקהלה לכבוד כל תלמידי בית הספר. בין השירים אותם ישירו יהיה השיר: "שלום עליכם". המורה הציעה לחלק את השיר למספר חלקים כך שכל חלק תשיר קבוצה אחרת.

כתבו הצעה לכמה חלקים כדאי לחלק את השיר [יתכנו מס' אפשרויות] __ נמקו את הצעתכם!

הצעה א': ל-4 חלקים: א. שלום עליכם...ב. בואכם לשלום ג. ברכוני לשלום. ד. צאתכם לשלום. הנימוק: חלוקה לפי מס' הפניות שלנו למלאכים.

הצעה ב': ל-3 חלקים: א. שלום עליכם ובואכם לשלום ב. ברכוני לשלום. ג. צאתכם לשלום. הנימוק: א. קבלת המלאכים ב. בקשת הברכה. ג. הפרידה מהמלאכים.

הצעה ג': ל-2 חלקים: א. שלום עליכם וצאתכם לשלום. ב. בואכם לשלום וברכוני לשלום. הנימוק: א. הפניה למלאכים בכניסתם וביציאתם. ב. הפניה למלאכים כאשר הם בבית.

הערה: בסיום שאלה זו ניתן לבצע בפועל מקהלה כזו. המורה תחלק את הכיתה לפי הצעת התלמידים. כל קבוצה תשיר חלק מהפיוט.

משימה מס' 6

כתבו דיווח של המלאך הטוב לאחר ביקור טוב שערך באחד מבתי ישראל!

מלאכות בשבת - קושר מתיר

פרק טו

חומר עזר: [מצגת הלכות שבת](#) -

מיפוי הנושאים בהתאם למוקדי הלמידה

1. מקור המצווה

במשכן הכינו רשתות העשויים קשרים לציד החילזון שממנו הפיקו את צבע התכלת לצביעת הבדים לבגדי הכהונה.

2. מושגים

הערה: במסמך זה הגדרנו מושגים שאינם מוגדרים בספר 'הלכות והליכות'. בצד המושגים המוגדרים בספר ישנה הפניה לסעיף המתאים. מושגים שהוגדרו בנושאים הקודמים במסמך זה מסומנים בכוכבית.

מושגי תוכן:

- אב מלאכה*, תולדה*
- מלאכת קושר ומתיר - מקור המלאכה
- קשר של קיימא - סעיף א
- קשר מעשה אומן - סעיף א
- קשר עניבה - סעיף ה

מושגי בסיס

- מדברי סופרים*, מקל*, מחמיר, מן התורה (מדאוריתא*) (ראו אלפון מושגים)

3. גדר ההלכה

- כדי להבין ולזכור את ההלכות יש להתמקד בכמה עקרונות
- א. אסור ליצור קשר של קיימא - קשר שאין בדעת האדם להתירו.
 - ב. אסור ליצור קשר מעשה אומן - קשר חזק
 - ג. קשר שאסור לעשותו אסור גם להתירו
- ראו סעיף א בדברי אדמו"ר הזקן.

הערה: עקרונות אלה מתייחסות לגזרת חכמים. מן התורה חייבים שיהיו בקשר שני תנאים - קשר של קיימא וקשר מעשה אומן, אך לפועל מספיק רק תנאי

סעיף א

קשר על גבי קשר

מקרה: כאשר קשר של דברים

דין: אסור לעשות בשבת שני קשרים אחד על גבי השני

טעם: שזוהי דרך קשירה י בקשר אחד לא יתחזק. (קשר מעשה אומן=קשר חזק)

סעיף ב

התרת קשר בשבת

מקרה: קשר שאסור לעשותו בשבת

דין: אסור להתירו בשבת

דין: צריך להזהר שבדבר שבדעתו להשתמש בשבת שלא יהיו בו שני קשרים

טעם: שאם נ אסור להתירט בשבת

סעיף ג

קשר סיבובי

מקרה: קשר אחד בראש של חבל או חוט

דין: אסור לעשות ודינו כשני קשרים

טעם: כי זהו קשר של קיימא (קשר חזק)

המחשה מעשית: חוטי ציצית, להזהר לא לקשור שקית אשפה בקש סיבובי

סעיף ד

קשר אחד

מקרה: קושר של קצוות בקשר אחד

דין: מותר לקשור ולהתיר

טעם: לא נחשב קשר כלל

סעיפים ה, ו

קשר עניבה

מקרה	תת מקרה	דעה	דין	טעם
הקושר שני חוטים או שני קצוות של חוט אחד בקשר אחד ועליו עניבה	אם דרכו להתיר בו ביום		מותר	אינו נחשב למעשה אומן ואינו קשר של קיימא
	אם אין דרך האנשים להתיר בו ביום (גם הוא עצמו מנן להתיר בו ביום)	אדמור הזקן וקיצור שולחן ערוך	אסור	נחשב לקשר של קיימא
		מנהג חלק מהספרדים	מותר אם בדעתו להתיר בתוך השבוע הקרוב	
העושה שתי עניבות או כרבה עניבות זו על גבי זו	אם דעתו שיעמוד לימים רבים		מותר	אין קשר שמחזיק אותם - אין להם קיום.

סעיף ז

הידוק קשר קיים

מקרה: קשר שהיה מערכ שבת והתרוּפף

הדין: אסור להדקו בשבת

הטעם: ההידוק מוסיף באיכות הקשר.

דוגמה: אסור להדק אם התרופף אחד מקשרי הציצית.

סעיף ח

קשירה ביום טוב

דין: אסור לקשור ביום טוב.

מקרה: אם הותר הקשר שאזכ את האלוק

דין: אסר לאגוד מחדש ביו טוב/ מותר לקשור בקשר עניבה או שמקיף ותוחב את ראשו ללא קשר

יישום ההלכה

4.

- נתבונן בתמונות בספר ההלכה ונבין את סוגי הקשרים
- נביא לכיתה חבלים וחוטים ונציג לפניהם סוגי קשרים ונקשר אותם לשני

- העקרונות - קשר של קיימא/ קשר מעשה אומן ולפי זה ניישם את ההלכה.
- נדגים קשירה וכן התרה של קשר- מה מותר מה אסור.
- נציג להם מקרה ונבקש מהם לבדוק אם הוא מותר או אסור תוך שימוש במושגים: 'קשר של קיימא/ קשר מעשה אומן.
- נכין כרטיסי מושגים מרכזיים, ונציג לתלמידים מספר מושגים התלמידים ידרשו לחבר אירוע המתאים למושגים הללו. הגדלת מספר המושגים בסדר עולה תעלה את דרגת הקושי והמורכבות של המשימה.
- לחילופין: ניתן להציג את כל כרטיסי המושגים על הלוח, להציג מקרה והתלמידים ידרשו לבחור אילו מושגים קשורים למקרה זה.

הערה: המחשות ואירועים ניתן להיעזר גם במצגת של הלכות שבת בנושא 'קושר ומתיר'.

5. ערכים

פרוט הערך המרכזי של הלכות שבת - ראו במיפוי התכנים בהקדמה ל"ט אבות מלאכה- למעצב: ליצור לינק לקטע הממוקד בצבע ורוד. בנושא זה נדגיש את העיקרון של מלאכת יצירה האסורה בשבת- אסור לקשור קשר שיעמוד לזמן/ או קשר של אומן- זהו מאפיין את מלאכת היצירה.

הצעה לפעילות:

[ראו מצגת הלכות שבת בשקפים הקשורים למלאכת קושר ומתיר](#)

מלאכות בשבת - המוציא מרשות לרשות

פרק כא

מיפוי הנושאים בהתאם למוקדי הלמידה

1. מקור המצווה

במשכן הוציאו מרשות היחיד והביאו למשה רבנו (רשות הרבים) נדבות לצוך בניית המשכן.

2. מושגים

הערה: במסמך זה הגדרנו מושגים שאינם מוגדרים בספר 'הלכות והליכות'. בצד המושגים המוגדרים בספר ישנה הפניה לסעיף המתאים. מושגים שהוגדרו בנושאים הקודמים במסמך זה מסומנים בכוכבית.

מושגי תוכן:

- אב מלאכה*, תולדה*
- אב מלאכה/ תולדת המוציא מרשות לרשות
- רשויות בשבת: רשות היחיד, רשות הרבים, כרמלית, מקום פטור- רשויות בשבת סעיפים א-ז
- עקירה/ הנחה (סעיף י)
- טלטול - העברת חפץ מרשות לרשות או בתוך אותה רשות
- צורך שבת*- דברים המסייעים לאדם לכבד ולענג את השבת
- ערוב- **להרחבה**

מושגי בסיס

- אסור מן התורה*; דברי סופרים*; גזירת חכמים*; טפח; אמה;
- מחמירים**; מקלים; דבר מצווה; מפסיק; שעת הדחק; לצורך מצווה; קטן (ראו אלפון מושגים)

3. גדר ההלכה

סעיפים א-ז

הגדרות הרשויות בשבת

איך?

הערה: רוב ההלכות במלאכה זו עוסקות בשאלה איך עושים- איך אסור ובאיזה אופן מותר. והציר המרכזי באופן הוא המקום (רשות יחידה רבים וכד'.

הוצאת חפץ מרשות לרשות

סעיף ח:

הדין: אסור להוציא או להכניס מרשות אחת לשניה (רשות הרבים ליחיד / לכרמלית וכד').

ההדגשה: איסור הוצאה/הכנסה מרשות היחידה לרבים ולהיפך - זהו איסור תורה.

איסור הוצאה/הכנסה מרשות היחיד או הרבים לכרמלית - אסורה מגזרת חכמים
הדין: מותר להוציא או להכניס מכל אחת מהרשויות (יחיד, רבים, כרמלית) למקום פטור

סעיף ט

מקרה	דעות	דין	טעם
בעיר שאין בה ערוה		להזהר שלא לטלטל ממקום למקום חפץ אלא אם כן ההיתר הוא ברור.	כיוון שיש הרבה פרטים בהגדרת הרשויות ועלולים להיכשל.
בעיר שיש בה ערוה	קיצור שולחן ערוך	מותר לטלטל	
	ספרדים ועוד קהילות	מחמירים שלא לטלטל אך לא מוחים בידי המקלים	חוששים לדעה שהעירוב לא מועיל מסיבות שונות
		גם המחמירים שלא לטלטל מקלים לטלטל על ידי קטן שטרם הגיע לגיל מצוות	

סעיף י

דין: במקום שאסור לטלטל בשבת אסור אפילו לעשות חלק מהמלאכה עקירה לבד או הנחה לבד. (עקירה היא נטילת החפץ ממקום שהיה מונח בו והנחה היא הנחת החפץ במקומו החדש.

לכן:

א. במקרה שגוי מביא חפץ מרשות אחרת לביתו של ישראל, **הדין** הוא שהיהודי לא ייקח מידיו ויניח אלא הגוי בעצמו יניח.

הטעם - כי אם היהודי מניח - הוא ביצע 'הנחה' האסורה בשבת.

ב. במקרה שרוצה לתת לגוי אוכל ויודע שהגוי יוציא אותו החוצה **הדין** הוא שלא יכניס לידו אלא יניח לפניו שייקח **הטעם** הוא שאז עושה עקירה.

סעיף יא

דין: לא יעמוד אדם ברשות היחיד/הרבים/הכרמלית ויירק לרשות אחרת - הרבים/יחיד/כרמלית

טלטול חפץ במקום שאין בו ערוב

חשוב להציג את הנושא באופן רלוונטי לתלמידים, ולהדגיש שברוב המקומות בארץ יש עירוב ולכן פרטי ההלכות הללו לא כל כך רלוונטיים, אך בחוץ לארץ אין עירוב ולכן חייבים להיות בקיאים בהלכות הללו כשטסים לביקור בחו"ל.

סעיף יב

העיקרון

עד עתה עסקנו בהעברת חפץ מרשות אחת לשניה. סעיף זה עוסק בטלטול חפץ ברשות הרבים/כרמלית עצמם. העיקרון הוא שברשות היחיד ההטלטול עצמו מותר.

איך? כמה?

מקרה: נושא חפץ על עצמו, זורק חפץ, מושיט חפץ ברשות הרבים/ בכרמלית
דין: אסור לטלטל חפץ לאורך ארבע אמות ברשות הרבים או בכרמלית
דין: מותר לטלטל חפץ יותר מארבע אמות במקום פטור.

סעיפים: יג יד

מקרה	מקרה משנה	דין	טעם
אם מטלטל חפץ כמה פעמים ובכל פעם מעבירו פחות מארבע אמות.	טלטול החפץ הוא בדבר מצווה	אסור	גזרת חכמים שמא יעבירו ארבע אמות בהליכה אחת.
	טלטול החפץ ברשות הרבים-חוששים לנזק מסוכן	מותר להעבירו בדרך הנ"ל (בכל פעם פחות מארבע אמות) לשולי רשות הרבים	
	טלטול החפץ בכרמלית - חוששים לנזק מסוכן	מותר לטלטלו כרגיל (יותר מארבע אמות)	כרמלית היא גזרת חכמים ואין גזרה במקום שיש בו סכנה
דברי אדף"י: אם מעביר חפץ לחברו לעומד רחוק ממנו פחות מארבע אמות והלכה מעביר שוב לאדף אחר וכך הלאה -		מותר (היתר זה אינו תקף אם רוצים להעביר מרשות לרשות)	כיוון שכל אחד הולך פחות מארבע אמות.

סעיף טו

מקרה	דין
נשיאת ילד ברשות הרבים או בכרמלית	אסור
נשיאת ילד שיכול ללכת בעצמו ברשות הרבים או בכרמלית	אסור
נשיאת חולה	אסורה

בהערת אדמור הזקן -נשיאת אדם קשור או מי שאיננו יכול ללכת- אסור מהתורה, נשיאת ילד שאסור ללכת - אסור מדרבנן

סעיף טז

במקרה שרוצים לשלוח גוי בשבת להביא שתיה או שאר צרכי שבת בכרמלית הדין הוא שמתרים לעשות זאת רק בשעת הדחק. הטעם הוא שבמקום שהאיסור הוא מדרבנן מתירים לצורך מצווה.

בהערת אדה"ז - ההיתר הוא לצורך גמור לשבת וה=בשעת הדחק, אך בדברים שהם דוחק קצת כגון פרות ותבשילים יתרים- אין זה נקרא דבר מצווה ולכן - אסור.

סעיף יז:

טבילה במעיין/ נהר במקום שאין בו עירוב כהלכה, צריך להזהר שלא יוציא מים מרשות לרשות, ולכן יש להקפיד להתנגב היטב שלא ישארו עליו מים.

סעיף יח:

רחיצת ידיים בנהר - כיוון שהנהר ושפת הנהר שניהם כרמלית אין איסור להוציא את המים שעל ידיו מן הנהר לשפתו,

אך יש להיזהר שלא ילך ארבע אמות עם ידיים רטובות ולכן יש להקפיד לנגב היטב את הידיים מיד כשמוציאן מן הנהר.

סעיפים יט- כב:

איסור הוצאה וטלטול של חפצים ומאכלים

סעיף יט'- הכלל:

כל דבר שאינו מלבוש ואינו תכשיט אסור לצאת בו בשבת
דוגמא: שעון המונח בתוך הכיס אסור לטלטל כי הוא כמו משא

סעיפים כ-כב:

יוצאים מן הכלל

סעיף כ':

מקל הליכה של אדם שאינו יכול ללכת כלל ללא מקל- מותר לו ללכת בחוץ עם המקל

אך אם הוא יכול גם ללכת ללא מקל (בתוך ביתו הולך בלי מקל ורק בחוץ הולך עם)- אסור

סעיף כא':

מקרה: אדם שאובד שני מלבושים אחד על השני, ואינו צריך לעצמו את המלבוש השני (אלא שמוציאו לצורך חברו וכו')

דין: אם דרכו לפעמים ללבוש שני מלבושים אילו- מותר
אם לא מקובל אף פעם ללבוש שני מלבושים כאלה- אסור

סעיף כב:

כפפות-

מחלוקת: יש מתירים ויש אוסרים

יישום ההלכה

4.

- נציג אפשרויות שונות של הוצאה. ניתן ליצור בכיתה 'רשויות' ולהדגים כל אחת מהן וכן את המושגים עקירה והנחה.
- ניתן לתל' לצייר את הרשויות ולכתוב אירועים הקשורים לנושאים שונים לפי כותרות הפרק. לדוגמא- אירוע הקשור לטלטול חפץ ברשות הרבים וכדומה.
- לנסח ולעצב תדריך יישומי לנוסע ל'בית רבינו שבבבל' 770-: למה יש לשים לב כשיוצאים מהבית בשבת?

ערכים

5.

פרוט הערך המרכזי של הלכות שבת - ראו במיפוי התכנים בהקדמה ל"ט אבות מלאכה- למעצב: ליצור לינק לקטע הממורקר בצבע ורוד. בנושא זה נדגיש את העקרון שאפילו שינוי מקום של חפצים נחשב למלאכה. כלומר מלאכת שבת היא לאו דווקא דבר שגורם לטרחת מרובה אפילו טלטול של כפתור קטן נחשב למלאכה ולכן עלינו להזהר שלא לעבור על איסור מלאכה שמרחיק את האדם מקדושת השבת, ומהתזכורת שהשבת מזכירה לנו שה' הוא היוצר וכל פעולתינו הם מכח ה'.

ב. הצעות לפעילות

1. ראו מצגת הלכות שבת בשקפים הקשורים למלאכת קושר ומתיר-

2. הצעה לפעילות ביישום ההלכה

מסופר על סבתו של אדמו"ר הזקן, הרבנית רחל, שכשהייתה כלה צעירה חזרו היא והוריה, חתנה וחמיה מבית הכנסת בשבת. הם החזיקו בידם סידורים. לפתע רץ מישהו בבהלה והודיע להם שהעירוב נקרע.

מה הבעיה שנוצרה? לאיזה איסור שבת היא קשורה? מהו הקושי שנוצר? תארו לעצמכם שהייתם נתקלים בסיטואציה דומה. האם הייתם מניחים את הדברים באמצע הרחוב?

נבדוק בספר 'הלכות והליכות' חלק ב' בהלכות שבת, מה באמת צריך לעשות במקרה כזה. נעיין בכותרות המשנה ונראה מהי הכותרת המתאימה שבה נוכל למצוא את הדין.

להלן הכותרות:

מלאכת הוצאה; מקור המלאכה; מדיני מלאכת הוצאה (הגדרות); הוצאת חפץ מרשות לרשות; טלטול חפץ ברשות הרבים; טבילה או רחיצה; איסור הוצאה וטלטול של חפצים או מאכלים; טלטול ביום טוב איסור הוצאה בבהמה.

*

הגברים היו נבוכים ולא זכרו מהי ההלכה ומה עליהם לעשות. אביה של רחל פנה אליה ואמר, בוודאי את יודעת מהי ההלכה ואכן רחל ידעה, והסבירה לכולם מה לעשות.

מה הסבירה רחל?

א. צטטו מהסעיף המתאים את האיסור בשבת.

ב. מצאו הלכה המביאה פתרון למצב שבו יש חפץ שנמצא כבר ברשות הרבים. הביאו מהסעיף ציטוט.

הערות למורה: טיפים לניתוח המקרה

נשתף את התלמידים בניתוח מקרה:

- נפענח מהם הנתונים במקרה שלפנינו תוך שימוש במושגים מתאימים.
לדוגמה: המקרה עוסק במלאכת הוצאה, מדובר על חפץ שכבר נמצא ברשות הרבים.

- נדון בקושי ובאתגר לקיים את ההלכה.

לדוגמה: מהו הקושי לקיים את ההלכה? האם קרה לכם מקרה דומה? מה סייע לכם להתגבר ולקיים את ההלכה?

- נקשר לאיזו גדר הלכה קשור המקרה (מי, מתי, היכן, איך).

לדוגמה: המקרה קשור למקום - דין מוקצה ברשות הרבים.

נאתר בכותרות המשנה בספר 'הלכות והליכות' מהי הכותרת המתאימה למקרה.

לדוגמה: טלטול חפץ ברשות הרבים (אין בסיפור הוצאה לרשות הרבים אלא שנקרע העירוב כשהיו כבר ברשות הרבים עם החפצים.

- נזהה את הסעיף העוסק בהלכה.

לדוגמה: הלכות והליכות, חלק ב', פרק כא סעיף יב עוסק באיסור טלטול ברשות הרבים, ובהערה בסעיף יג מובא פתרון לטלטול חפץ ברשות הרבים: מותר לעמוד אחד ליד השני וכל אחד יעביר את הסידור לשני הנמצא פחות מארבע אמות לידו וכך יעבירו אותו עד לבית.

- נצטט את המילים מהסעיף המוכיחות את ההלכה.

לדוגמה: "מותר לאדם לעקור חפת מרשות הרבים ולתת אותו לחברו שאצלו בתוך ארבע אמות, וחברו ייתן לחברו שאצלו".

- נציע כמה תשובות שמתוכן יבחרו התלמידים את התשובה הנכונה:

לדוגמה:

מותר לטלטל כיוון שלא מוציאים מרשות היחיד לרשות הרבים.

מותר להעביר את הסידור מאחד לשני וכל אחד יטלטל פחות מארבע אמות.

צריך להניח את הסידורים במקום סתר ברחוב ולקחתם במוצאי שבת.